

۲۵۲۷۸۸
۱۲۰ ۹۰۰

برجام

الکوی حل اختلافات بین المللی

تألیف
دکتر مصطفی امیری

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی

خسرو شیر
داد

سرشناسه	: امیری، مصطفی. ۱۳۵۰-
عنوان و نام پدیدآور	: برجام الگوی حل اختلافات بین‌المللی/تالیف مصطفی امیری.
مشخصات نشر	: تهران: دادگستر، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۶ ص.
شابک	: 978-600-282-212-3: ۹۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۴۷-۲۵۶.
موضوع	: برنامه جامع اقدام مشترک، ۲۰۱۵ م. ۱۴ ژوئیه Joint Comprehensive Plan of Action, 2015 July 14
موضوع	: ایران -- روابط خارجی -- قرن ۱۴ Iran -- Foreign relations--20 th century ایران -- سیاست و حکومت -- قرن ۱۴ Iran -- Politics and government -- 20th century
رده بندی کنگره	: KZ۵۶۷۵
رده بندی دیویی	: ۳۲۷/۱۷۴۷۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۵۶۴۷۴۷
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیا

برجام الگوی حل اختلافات بین‌المللی

دکتر مصطفی امیری

ناشر: انتشارات دادگستر

چاپ اول: آذر ۱۴۰۰

شماره: ۱۰۰ نسخه

قیمت: ۹۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۸۲-۲۱۲-۳

همه‌ی حقوق چاپ و نشر این اثر برای نشر دادگستر محفوظ است. تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه، از جمله، فتوکپی، الکترونیکی، ضبط و ذخیره در سیستم‌های بازیابی و پخش بدون دریافت مجوز کتبی و قبلی از ناشر ممنوع است. این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران» قرار دارد.

دفتر مرکزی انتشارات: تهران، میدان حضرت ولی‌عصر(عج)، بلوار کشاورز،

ابتدای خیابان فلسطین، کوچه شهید ذاکری، پلاک ۶، واحد یک

تلفن ۸۸۹۰۴۴۶۵ - ۸۸۹۰۵۴۶۰ فکس ۸۸۹۱۰۳۳۳

کدپستی: ۱۴۱۶۷۵۳۶۸۱

آدرس سایت: www.dadgostarpub.ir

فهرست مطالب

مقدمه	۱۱
-------------	----

فصل اول

حل و فصل اختلاف هسته‌ای ایران با نگاهی به برنامه‌ی هسته‌ای

طرح موضوع	۱۳
مبحث اول: مروری بر برنامه هسته‌ای ایران در پرتو حق استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای	۱۴
گفتار اول: استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای (حقوق و تعهدات دولتها)	۱۴
بند اول: چیستی و کاربردهای صلح‌آمیز انرژی هسته‌ای	۱۵
الف) چیستی انرژی هسته‌ای	۱۵
ب) کاربردهای صلح‌آمیز انرژی هسته‌ای	۱۷
۱) تولید برق	۱۸
۲) صنایع کشاورزی و غذایی	۱۹
۳) علوم پزشکی	۱۹
بند دوم: ماهیت حقوق و تعهدات هسته‌ای دولتها	۲۰
الف) استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای در پرتو اسناد و رویه بین‌المللی	۲۱
۱) اساسنامه آژانس بین‌المللی انرژی اتمی	۲۱
۲) معاهده منع گسترش تسلیحات هسته‌ای: تحلیلی بر ماده ۴	۲۲
۲-۱) ماده ۴: حق مسلم استفاده صلح‌آمیز از انرژی هسته‌ای	۲۳

مقدمه

آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در طول دوران حیات خود با پرونده‌های هسته‌ای پیچیده و دشواری روبرو بوده است که غیر از پرونده ایران، می‌توان به پرونده‌های کره شمالی و لیبی نیز اشاره کرد. با پذیرش برنامه‌ی جامع اقدام مشترک برجام در ۲۳ تیر ۱۳۹۴ (۱۴ جولای ۲۰۱۵) در وین اتریش بین ایران و گروه ۵+۱ (شامل آمریکا، فرانسه، انگلیس، روسیه و آلمان، به همراه نماینده عالی اتحادیه اروپا در امور امنیتی و سیاست خارجی اختلافات هسته‌ای ایران بعد از نزدیک به ۱۳ سال پایان پذیرفت. با پذیرش برجام، دنیا شاهد حل و فصل یکی از پیچیده‌ترین و چالش برانگیزترین اختلافات بین‌المللی، آن هم از طریق یک شیوه ابتکاری و جدید بود. پس از این اتفاق شورای امنیت قطعنامه‌ی ۲۲۳۱ را در تأیید مفاد برجام به تصویب رساند. برجام که پیش از ماهیت یک موافقتنامه‌ی سیاسی برخوردار است و نمی‌توان آن را یک معاهده الزام‌آور دانست، یکسری تعهدات داوطلبانه را بر عهده‌ی طرفین قرار داده و تمامی تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد و همچنین تحریم‌های چندجانبه و ملی (اتحادیه اروپا و آمریکا) مرتبط با برنامه‌ی هسته‌ای ایران را لغو نموده است. با پذیرش این سند، بسیاری در دنیا به صراحت از وقوع یک تحول بنیادین در عرصه حل و فصل اختلافات هسته‌ای سخن گفته‌اند. و از برجام به عنوان یک شیوه‌ی و الگوی ایده‌آل برای حل و فصل اختلافات بین‌المللی نام برده‌اند. که البته به تدریج و با گذشت دوران، اتفاقاتی در زمینه‌ی اجرای این سند به وقوع پیوست که موجب گردید وضعیت به گونه دیگری رقم بخورد.

با این توصیف این کتاب درصدد آن است که به این سؤال اساسی و اصلی پاسخ دهد که به واقع آیا برجام می‌توان به عنوان یک تحول در شیوه‌های حل و فصل

اختلافات هسته‌ای محسوب شود؟

نگارنده در پاسخ به این سؤال این‌گونه نتیجه می‌گیرد که چگونگی حل و فصل اختلافات هسته‌ای ایران در مقایسه یا دیگر پرونده‌های مطرح در آرژانس و حل کردن این مسیر از طریق مذاکره و گفتگو نه ابزار قهرآمیز، تأیید برجام توسط شورای امنیت لغو تمامی تحریم‌های هسته‌ای و به رسمیت شناختن حقوق هسته‌ای ایران (هر چند به صورت محدود) و سازوکار حل و فصل اختلافات برجام که متفاوت از سازکارهای سنتی حقوق بین‌الملل برای حل اختلافات بوده و تا حدود زیادی به «آیین عدم پایبندی» شباهت دارد، در زمره‌ی مهمترین و اصلی‌ترین ویژگی‌های برجام هستند. در صورتی که طرف‌های مقابل به‌طور کامل به تعهداتشان پایبند می‌مانند موارد مذکور می‌توانستند موجب گردند که برجام به‌عنوان شیوه‌ای بدیع و ابتکاری، خود را به‌عنوان یک الگو برای حل و فصل اختلافات هسته‌ای و دیگر اختلافات بین‌المللی معرفی کند. خروج یکجانبه آمریکا از این سند و بازگشت تحریم‌های ثانویه این کشور و نیز پایبندی ناقص کشورهای اروپایی به برجام، امر مذکور را با اتهامات و تردیدهای فراوان روبرو ساخت و نشان داد که برجام نمی‌تواند چندان در این زمینه، نقش‌آفرین باشد. این کتاب در پی آن است که ضمن تبیین ابعاد و جوانب اختلافات هسته‌ای ایران (از آغاز تا فرجام) و همچنین ویژگی‌های خاص برجام بویژه ماهیت سازگار حل و فصل اختلافات برجام، پرداخته و در پایان، پاسخی به سؤال مذکور ارائه دهد.

امید می‌رود این مختصر برای همه کسانی که در این وادی پژوهش می‌کنند و بویژه برای دانشجویان رشته حقوق بین‌الملل در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری حقوق بین‌الملل مفید واقع شود.

به امید آن روزی که انتظاراتها به‌سرآید و قواعد حقوق بین‌الملل به حقوق واقعاً بین‌المللی تبدیل گردد.

شیراز پاییز ۱۴۰۰

با تقدیم احترام مصطفی امیری